

**HARCERSKI
INFORMATOR
HISTORYCZNY**

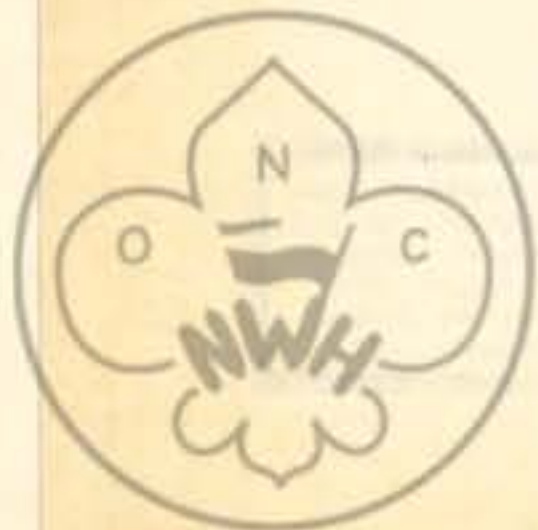
R.VII:1990 styczeń-czerwiec nr 1-2 (20)

Od redaktora

Po okresowej przerwie wznowiamy wydawanie "Harcerskiego Informatora Historycznego" - biuletynu komisji historycznych ZHP. Przypomnijmy, że ostatni przed przerwą biuletyn (R.VI:1987, styczeń-marzec nr 1/19), będący kontynuacją pracy J. Lisieckiego i J. Perzaka "Historia na łamach miesięcznika "Harcerstwo". Bibliografia za lata 1959-1986", zawierał krótką charakterystykę miesięcznika oraz indeks osobowy.

Niezaprzeczalną wartość "Harcerskiego Informatora Historycznego" potwierdziła Rada Naczelna ZHP w przyjętej w czerwcu 1989 roku uchwale w sprawie stosunku harcerstwa do swojej historii, wyznaczając biuletynowi zadanie prezentowania dorobku historyków - amatorów oraz komisji historycznych chorągwi i hufców.

W tym wydaniu "Informatora" publikujemy materiały, które mogą i powinny być przydatne w pracach komisji historycznych ZHP.

archiwum

Z prac komisji historycznych

Zasady działania chorągwiowych (hufcowych) komisji historycznych

I. Tryb powoływania, skład komisji

1. Decyzję o powołaniu komisji i jej umiejscowieniu w strukturze komendy podejmuje i ogłasza rozkazem komendant chorągwi (hufca).
2. Komisje powinny skupiać:
  - profesjonalnych historyków zainteresowanych badaniami dziejów harcerstwa (niekoniecznie członków ZHP),
  - historyków - amatorów (również młodzież) zainteresowanych badaniami różnych okresów historii harcerstwa, szczególnie na własnym terenie,
  - byłych instruktorów i działaczy harcerskich zainteresowanych sprawami badania i dokumentowania dziejów harcerstwa.

II. Cele działania komisji historycznych

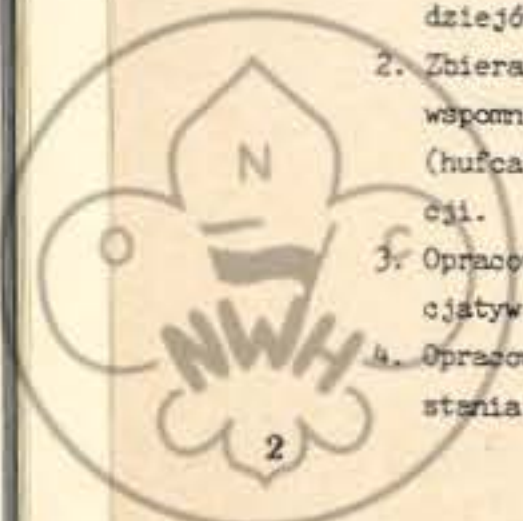
1. Kształtowanie świadomości historycznej wśród kadry instruktorskiej i młodzieży harcerskiej, inspirowanie wykorzystywania dorobku historycznego harcerstwa w wychowaniu.
2. Badanie i opracowywanie dziejów harcerstwa na własnym terenie.
3. Udział w ogólnozwiązkowych inicjatywach na rzecz opracowania syntezy dziejów harcerstwa.
4. Popularyzacja historii harcerstwa w ZHP i w społeczeństwie.

III. Zadania komisji historycznych

1. Inspirowanie badań i opracowań naukowych, włączanie się do prac nad syntezą dziejów ruchu harcerskiego.
2. Zbieranie, ewidencjonowanie i opracowywanie materiałów źródłowych (w tym wspomnień i bibliografii), ścisła współpraca z archiwum komendy chorągwi (hufca), pomoc w porządkowaniu zbiorów, gromadzenie współczesnej dokumentacji.
3. Opracowywanie monografii, historii drużyn, szczepli, hufców, chorągwi, inicjatyw harcerstwa.
4. Opracowywanie biogramów zasłużonych działaczy (m.in. pod kątem ich wykorzystania jako kandydatów na bohaterów drużyn).

5. Organizowanie sesji, spotkań, seminariów o tematyce historycznej.
6. Inspirowanie i organizowanie wystaw, gromadzenie kronik, fotokronik, taśm, pomoc w organizowaniu wystaw, izb pamięci, archiwów.
7. Inspirowanie zainteresowań historycznych młodzieży, opieka nad klubami miłośników historii harcerstwa.
8. Kontakt i współpraca z miejscowymi muzeami, archiwami, bibliotekami, placówkami naukowymi itp.
9. Koordynacja i pomoc zespołom instruktorskim i badaczom zajmującym się dziejami harcerstwa.
10. troska o wykorzystywanie w bieżącej pracy ZHP stosownych rocznic.
11. Starania o publikację zebranych materiałów i opracowań we współpracy z wydawnictwami i redakcjami czasopism lub w formie własnych wydawnictw.
12. Udział w kształceniu instruktorów - współpraca ze szkołami instruktorskimi.
13. Sporządzanie i opiniowanie wniosków o przyznanie Krzyża "Za zasługi dla ZHP" z rozetą-Włócznią.
14. W pracach badawczych nad dziejami harcerstwa, współpracując z zespołami i komisjami historycznymi innych organizacji harcerskich.

Warszawa, listopad 1989 r.

Naczelnik
Związku Harcerstwa Polskiego

Warszawa, dnia 20 grudnia 1989 r.

Druh
Przewodniczący Chorągwiej
Komisji Historycznej ZHP

Koniec grudnia jest szczególną okazją do refleksji nad mijającym rokiem i srućcia planów na przyszłość. Korzystam przeto z naturalnej okazji składając, Druhowie, za Waszym pośrednictwem wszystkim członkom Chorągwiej i Hufcowych Komisji Historycznych oraz seniorom harcerstwa z terenu działania chorągwi, serdeczne życzenia świąteczne i noworoczne.

Proszę o przekazanie moich życzeń we wszystkich środowiskach instruktor-skich, które zajmując się historią i tradycjami harcerstwa wnoszą tak wiele do współczesnego oblicza naszego Związku.

Kierując moje pozdrowienia chciałbym przekazać członkom komisji i kręgów także kilka spraw i problemów, które w moim odczuciu winny być uwzględnione w pracy każdego zespołu instruktorskiego zajmującego się popularyzacją historii. Za najważniejsze z nich uznaję:

1/ Wasz czynny udział w bieżącej działalności ZHP - współpracę z drużynami, radami i komendami. Liczę na Wasze doświadczenie wychowawcze i praktyczną pomoc w urzeczywistnianiu uchwał i stanowisk XXVI Zjazdu. Z tym wiąże się zadanie popularyzacji historii w środowisku działania a także Wasz udział we wzbogacaniu o te treści programów kształcenia instruktorów.

2/ Sfinalizowanie prac nad listą strat osobowych harcerstwa w latach II wojny światowej i rejestrem harcerskich miejsc pamięci. Wasz trud będzie skuteczny jeśli te zadania zrealizują wszystkie komisje.

3/ Kontynuację prac nad syntezą ruchu harcerskiego. Kwerendy archiwalne, opracowanie wspomnień i relacji, zabezpieczenie źródeł, przyczynki i kalendaria - to warunek wstępny powodzenia prac na syntezę.

4/ Pomoc w tworzeniu Izby Tradycji Harcerstwa organizowanej obecnie w Głównej Kwaterze jako zaczątku Muzeum Harcerstwa. Ewidencja pamiątek i ich zabezpieczenie jest pilnym zadaniem dla każdego środowiska.

5/ Przygotowanie do rocznicy 80-lecia ruchu harcerskiego w 1991 roku. Już dzisiaj należy podjąć działanie, by zwłaszcza w sferze wychowawczej ta rocznica stała się bliska drużynom harcerskim i starszoharcerskim.

Na pewno te wybrane problemy uzupełnicie o własne doświadczenia i potrzeby związane ze środowiskiem działania.

W zakończeniu mojego listu zwracam się z propozycją do Komisji Historycznych by przygotować i przesłać na moje ręce - w marcu 1990 roku - Waszą opinię o podstawowych problemach i kierunkach zmian w ZHP, oraz w drugiej części propozycje działań na rzecz upowszechniania historii harcerstwa. Bardzo liczę na Waszą opinię!

CZUWAJ !

/-/ hm Krzysztof GRZEBYK

Pierwsze reakcje na list Naczelnika ZHP:

3.04.1990 r.

Naczelnik
Związku Harcerstwa Polskiego

Komisja Historyczna Koniejskiej Chorągwi ZHP pragnie wyrazić słowa podziękowania za słocone życzenia świąteczne i noworoczne. Członkowie Komisji przyjmują je, jako wyraz pamięci i zaufania dla naszych seniorów, którzy stanowią integralną całość Organizacji i są współuczestnikami programu na dziś i jutro. Uważamy, że powinnością Komisji jest podejmowanie takich działań, które winny uchronić od zapomnienia wszystko co stanowi 50-letni dorobek organizacyjny.

W związku z powyższym Komisja szczególną uwagę skupia na następujących tematach:

1. Rejestracja i weryfikacja listy strat osobowych harcerstwa i rejestracja miejsc pamięci na terenie Chorągwi Koniejskiej do końca roku 1990.
2. Komisja gromadzi i zabezpiecza materiały dotyczące okresu najbarziej "odległego" tj. od zarania ZHP do wybuchu wojny 1939 r. oraz okresu okupacji.
3. Komisja docelowo widzi konieczność opracowania monografii chorągwi i przybliżenie jej treści wszystkim harcerzom i instruktorom na naszym terenie.

Szywetki będące wzorcami osobowymi do naśladowania Komisja popularyzuje na łamach miesięcznika "W harcerskim kręgu" wydawanego przez Komendę Chorągwi oraz w prasie lokalnej tj. "Przeglądzie Koniejskim". W taki sposób zostały zaprezentowane postaci: Adama Borysa, Ludwika Gawrycha - majora Oddziału powstańczego "Gustaw", Izabeli Lopuskiej - doktora medycyny, drużynowej w Koninie i Warszawie, rozstrzelanej na Pawiaku.

Komisja Historyczna w ubiegłym roku wystosowała Apel do wszystkich instruktorów celem opracowania wspomnień i relacji z działalności harcerskiej. Powyższe materiały pomogą nam w kontynuacji prac nad syntezą ruchu harcerskiego. Ponadto w miesiącu kwietniu - miesiącu pamięci narodowej odbędą się eliminacje chorągwiej Olimpiady Wiedzy o ZHP, ze szczególnym uwzględnieniem historii harcerstwa naszego regionu.

Komisja popiera potrzebę gromadzenia dokumentów i tworzenia Izby Tradycji Harcerstwa oraz w miarę możliwości zgłasza swój udział.

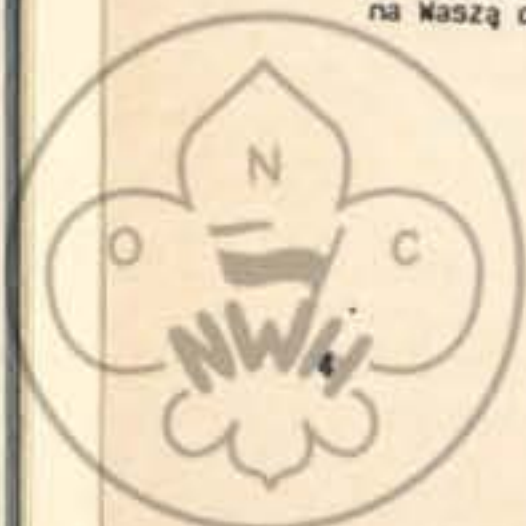
W ramach przygotowania do rocznicy 80-lecia ruchu harcerskiego Komisja już dzisiaj próbuje nakreślić zadania dla siebie i drużyn oraz harcerskich komend. Między innymi pragniemy uczcić pamięć o Ryszardzie Andrzejewskim - instruktorskim harcerskim, który jako 18-letni młodzieniec w mundurze harcerskim został rozstrzelany 13 września 1939 r. w miejscowości Strzełkowo.

W obliczu zachodzących zmian i wydarzeń w Związku, Komisja nie uważa za stosowne wypowiadanie się w kwestii podstawowych problemów i kierunków zmian w ZHP pozostawiając decyzje Zjazdowi.

Z harcerskim pozdrowieniem

Czuwaj !

Przewodniczący
Chorągwiej Komisji Historycznej
/-/ Kazimierz Gościński hm Pl.

Kalisz dn. 14.02.1990 r.

Druhu

hm Krzysztof Grzebyk
Naczelnik ZHP

Pragnę przekazać serdeczne podziękowania Druhowi Naczelnikowi w imieniu Chorągwi i Hufcowej Komisji Historycznej oraz od seniorów harcerstwa z terenu działalności naszej chorągwi za przesłane nam życzenia świąteczne i noworoczne. Życzenia jakie otrzymaliśmy od Druha miałem zaszczyt przekazać członkom Chorągwi i Komisji Historycznej oraz Przewodniczącym Hufcowych Komisji Historycznych na spotkaniu noworocznym jakie odbyło się w dniu 13 stycznia 1990 r. w Pleszewie. W spotkaniu uczestniczył Komendant naszej Chorągwi hm PL Zbigniew Kąkol, który w krótkiej gawędzie poinformował nas o aktualnej sytuacji w Związku Harcerstwa Polskiego. Z naszej strony pragniemy Druhowi życzyć w trudnych dla naszego Związku okolicznościach dużo wytrwałości i zapału w pracy na harcerskiej niwie oraz uwiecznienia trudów doprowadzenia do integracji ZHP.

Sytuacja jaka powstała w naszym Związku niepokoi wszystkich instruktorów, którzy wiele cennego czasu poświęcają i poświęcają wychowaniu dzieci i młodzieży w szereżach ZHP kształtując w nich takie cechy charakteru jak: miłość Ojczyzny, tolerancja, umiłowanie przyrody, służbę bliźniemu i inne. Jesteśmy obecnie często szykanowani i nazywani mianem instruktorów "czerwonego harcerstwa" oraz oskarżani o to, że w swojej działalności nie nawiązywaliśmy do tradycji, obyczajów i obrzędów harcerskich. Ciekawe, gdzie Ci druhowie żyli, że nie dostrzegali tego ile cennych dokonań w pracy dla Ojczyzny i społeczeństwa wnieśli członkowie ZHP w latach 1956-90. Ciekawe dlaczego wielu instruktorów, którzy wychowali się w latach 1956-90, a przeszło do ruchu alternatywnego nie rzekła się stopni instruktorskich, które przecież zostały im nadane przez władze ZHP po 56 r. Doceniamy bardzo kwestię integracji ZHP i dlatego uważamy, że nie należy kierować się w naszych działaniach nieuzasadnionymi ambicjami, urazami ale szukać drogi do jedności, bo jak mówi przysłowie "w jedności siła". Czy to nastąpi szybko, trudno to przewidzieć. Należy jednak szukać dróg porozumienia. Dążyć do nawiązywania kontaktów i współpracy z ruchami alternatywnymi w ZHP.

Jesteśmy za zvolaniem nadzwyczajnego Zjazdu ZHP, ale dobrze przygotowanego, poczynając od przeprowadzenia konferencji wyborczych w hufcach i chorągwi, co będzie wyznakiem pewnego czasu (przynajmniej roku). Opowiadamy się za możliwością wprowadzenia przez Zjazd podwójnej rotacji Przymierzenia tzn. dla wierzących "Kam szczerą wiarę całym życiem pełnił służbę Bogu i Ojczyźnie..." i dla niewierzących "Kam szczerą wiarę całym życiem pełnił służbę dobru najwyższemu i Ojczyźnie..."

Wobec tego jesteśmy również przeciwni działalności duszpasterstwa harcerskiego, ale pragniemy ostrzec przed pełną tolerancją poglądów reprezentowanych przez członków Zjazdu.

Jesteśmy również za wystąpieniem ZHP z ŚFMD i wstąpieniem do Światowego Biura Skautowego, aby wrócić do korzeni naszego ruchu i podtrzymania dawnych tradycji skautów na świecie. Cieszy nas bardzo fakt, że z taką troską zwraca Druhu uwagę na główne problemy jakie winny być uwzględnione w pracy każdego zespołu instruktorskiego zajmującego się popularyzacją historii ZHP.

Pragnę poinformować, że nasza Chorągwińska Komisja Historyczna bierze czynny udział w działalności ZHP poprzez współpracę z drużynami, hufcami na naszym terenie. Prowadzimy prace nad uzupełnieniem list strat osobowych harcerstwa w latach II wojny światowej i rejestrem harcerskich miejsc pamięci narodowej w poszczególnych hufcach. Kontynuujemy prace nad syntezą ruchu harcerskiego na naszym terenie czego przykładem są opracowane monografie następujących hufców: Kalisz (w maszynopisie lata 1911-39), Koźmin, Krotoszyn (maszynopis lata 1918-1945), Ostrzeszowa, Pleszewa, kalendarium Hufca Ostrowa.

Pamiętki związane z działalnością ZHP na terenie naszej Chorągwi staramy się zabezpieczyć oddając je do depozytu muzeów regionalnych w: Kaliszu, Ostrowie, Ostrzeszowie, Krotoszynie i Koźminie.

W muzeum miasta Ostrowa Wlkp. znajduje się wydzielona stała ekspozycja harcerska obejmująca lata 1911-1949 wraz z archiwum oraz pracownią naukową. Członkowie Chorągwi i Komisji Historycznej biorą czynny udział w uroczystościach rocznicowych organizowanych przez Hufcowe Komisje Historyczne np. w sierpniu 1989 r. w Ostrzeszowie z okazji 75-lecia Harcerstwa Ziemi Ostrzeszowskiej, a we wrześniu 1989 r. w obchodach 75-lecia Harcerstwa na terenie Pleszewa.

Chorągwińska Komisja Historyczna prowadzi Kronikę swej działalności oraz Złotą Księgę, do której są wpisywane nazwiska zasłużonych instruktorów naszej Chorągwi.

Druhu Naczelniku starałem się w telegraficznym skrócie ukazać nurtujące nas problemy i wycinkowo przedstawić czym się na bieżąco zajmujemy.

Z harcerskim pozdrowieniem

Czuwaj!

Przewodniczący
Chorągwińskiej Komisji Historycznej:

/-/ hm PL Józef Janoszka

Naczelnik ZHP
hm Krzysztof GRZEBYK
WARSZAWA
*****

W odpowiedzi na życzenie Druha zawarte w końcowym akapicie pisma z dnia 20 grudnia 1989 r. do przewodniczącego Chorągwińskiej Komisji Historycznej w Katowicach Druha Alfonsa BURZYŃSKIEGO, Komisja Historyczna Katowickiej Chorągwi ZHP przekazuje swoje stanowisko w 2 sprawach:

A. Podstawowe problemy i kierunki zmian w ZHP.
B. Działania w zakresie historii harcerstwa.

Ad.A.

Wobec zaistniałej sytuacji w kraju w odniesieniu do harcerstwa i zwłaszcza:

- rozpowszechnionej w społeczeństwie opinii przez środki masowego przekazu
- stanowiska władz państwowych i sił społeczno-politycznych kraju
- rzeczywistego rozbitcia harcerstwa i narastających antagonizmów na tle strukturalno-ideologicznym i rozliczeniowym
- powstanie KKO ZHP i w wyniku porozumienia z RN i GK ZHP powstanie wspólnych:
Społecznej Rady ZHP i Komisji Zjazdowej
- pilnej potrzeby przywrócenia ZHP dobrej opinii i zaufania społeczeństwa.

widzimy jako najistotniejsze następujące działania zmierzające do szybkiego uzdrowienia sytuacji i wzmoczenia wysiłków dla rzeczywistej pracy wychowawczej w zastępach, drużynach i gromadach:

1/ skrócić kadencje wszystkich prawowitych władz ZHP i doprowadzić w tym roku /Anno Domini 1990/ do Zjazdu ZHP z udziałem reprezentantów wszystkich organizacji harcerskich

- 2/ zaniechać filozoficznych spórów o prawny puryzm Statutu, Przyrzeczenia i Prawa, uznając, że jeżeli szermowany przez wszystkie siły w kraju argument istnienia 90% - centowego społeczeństwa chrześcijańskiego jest faktem to i podstawowe dokumenty harcerstwa powinny uwzględniać, w myśl tolerancji i pluralizmu, prawa 10%-owej mniejszości - a nie odwrotnie!
- 3/ Statut, Przyrzeczenie i Prawo muszą być zmienione zarówno w stosunku do redakcji z 1936 r. jak i 1989 r.
Dla 10%-owej mniejszości powinno być w dokumentach wymienne sformułowane jak np. "Dobro najwyższe" czy synonim, zastępujące podstawową Wartość najwyższą 90%-owej większości "Bóg".
Prawo musi zawierać wymogi współczesne np. w zakresie ekologii jak i ponadczasowe np. prawdomówność.
- 4/ Rozważyć bardzo wnikliwie sens i korzyści tworzenia osobnych organizacji dla różnych płci, co jak gdyby i w chrześcijańskim i ogólnohumanistycznym sposobie myślenia na pewne cechy wsteczności bo przecież "każdy człowiek ma taką samą duszę i możliwości intelektualnego rozwoju".
Tworzenie owóch odrębnych organizacji przy braku kadry, środków i przy założeniu całkowicie bezinteresownego działania, skłania nas do proponowania jednej organizacji z ewentualnym podziałem na jednopłciowe zastępy lub drużyny.
- 5/ Nawiazać współpracę ze wszystkimi organizacjami harcerskimi poza krajem oraz kontakty z organizacjami skautowymi świata.
- 6/ Przywrócić działanie K.P.H. i różnych form zarobkowania drużyn harcerskich, co musiałyby być usankcjonowane odpowiednimi przepisami: np. zwolnienie od podatku, od formalności etc.

Ad.B.

Pełni zrozumienia i uznania do proponowanych przez Druha Naczelnika spraw w punktach 2/,3/ i 4/ pisma z 20 grudnia 1989 r. oraz w piśmie Zespołu Historii i Dokumentacji GK ZHP L.dz. 4319/WPM/89 z 5 grudnia 1989 r., uważamy jednak, że najpilniejszymi i koniecznymi zadaniami są:

- 1/ Wydanie książki-podrecznika dla harcerzy a głównie dla instruktorów "HISTORIA HARCERSTWA" /lub ... ZHP"/ w oparciu o dotychczas zebrane materiały, napisane przez harcerskich historyków - profesjonalistów jak np. Marian MISZCZUK, Michał HAYKOWSKI, Maria ŻUCHOWSKA, Olgierd FIETKIEWICZ lub inni, jako książki popularizatorskiej, przedstawiającej fakty i zdarzenia bez naukowego komentarza i nie czekając na pełną syntezę dziejów harcerstwa Książka powinna ukazać się na 80-lecie Ruchu Harcerskiego w Polsce w 1991r.
- 2/ Podjąć konkretne kroki do rzeczywistego powstania Muzeum Harcerstwa, jako instytucji muzealnictwa państwowego przez zakup /lub darowiznę/ odpowiedniego budynku/ np. przez ogólnospołeczną fundację cegielkową, jednorazową donację instruktorów, harcerzy i sympatyków lub t.p. sposób/ i rozpoczęcie działalności na serio, nie zastępczo i infantylnie. Czas na to najwyższy! Niepowetowane straty zarówno materialne jak i ludzkiej pamięci dotyczą nas codziennie!
- 3/ Gromadzenie materiałów dokumentacyjnych i rzeczowych na bieżąco, w sposób zorganizowany we współdziałaniu z państwowymi instytucjami zobligowanymi do tego typu działalności urzędowo jak Ministerstwo Kultury, Archiwa Państwowe etc. Działalność ta nie może mieć prowizorycznego lub bezdusznego charakteru i powinna dotrzeć do rozsądku i sumienia wszystkich kochających harcerstwo.

Zdajemy sobie dobrze sprawę, że problemy wymienione w punkcie B mogły by się wydawać nie najważniejsze w obecnej chwili ale odłożyć ich na później nie można.

Komendanci Hufców ZHP
Członkowie Chorągwie Komisji
Historycznej
Członkowie Komisji Historycznych
Hufców
Przewodniczący Kręgów Instruktorskich
"Łysica"

Komisja Historyczna Chorągwi Kieleckiej informuje, że ze względów finansowych zrezygnowaliśmy w bieżącym roku z organizacji dorocznych spotkań instruktorów zajmujących się badaniami nad dziejami harcerstwa oraz ich popularyzacją. Istnieje jednak konieczność poinformowania drogą korespondencyjną o najważniejszych pracach, które podejmowaliśmy w ubiegłym roku oraz o planach na rok bieżący. Rok 1989 upłynął w Chorągwi pod hasłem obchodów 50 rocznicy wybuchu II wojny światowej. Odnotowaliśmy szereg ciekawych inicjatyw podejmowanych przez hufce, szczepy i drużyny.

Zakończyliśmy w zasadzie prace związane z występowaniem o nadanie krzyży "Za Zasługi dla ZHP z mieczami" harcerzom i instruktorom poległym lub walczącym w latach ostatniej wojny. Nadal jednak można występować z wnioskami o nadanie tych odznaczeń w oparciu o znowelizowany regulamin, który został opublikowany w prasie i dokumentach harcerskich. W pierwszej kolejności powinni to być jednak instruktorzy obecnie związani z działalnością harcerską. Trudno bowiem honorować tym najwyższym odznaczeniem ZHP wszystkie osoby, które przed wojną należały do ZHP a w latach wojny walczyły z okupantem.

W ubiegłym roku ukazał się pierwszy numer "Zeszytów Historycznych Chorągwi Kieleckiej" zawierający referaty i komunikaty przygotowane na sesję poświęconą Pogotowiu Wojennemu Harcerki i Harcerzy w 1939 r.

Jeśli warunki finansowe pozwolą nam na to, "Zeszyty" zamierzamy wydawać również w przyszłości. Zespół Historyczny GK ZHP z uznaniem odniósł się do naszego wspólnego wysiłku związanego z inwentaryzacją Harcerskich Miejsc Pamięci jednak o systematyczną kontynuację tego przedsięwzięcia, zwłaszcza w odniesieniu do grobów harcerzy i instruktorów. W załączeniu przesyłamy formularz ankiety inwentaryzacyjnej. W ubiegłym roku ukazała się drukiem stosunkowo duża ilość prac poświęconych historii harcerstwa na Ziemi Kieleckiej.

Powstało także kilka kolejnych prac magisterskich. Publikacje te są systematycznie odnotowywane na łamach miesięcznika "Harcerstwo", dlatego też nie wymieniamy ich. Dziękując autorom za trud związany z ich powstaniem serdecznie zachęcamy do podejmowania nowych prac. Przypominamy jednocześnie o obowiązku zgłaszania do recenzji wszystkich prac, które wydawane są przez jednostki harcerskie. Komisja Historyczna Chorągwi deklaruje pomoc merytoryczną autorom tych prac. Podejmować będziemy także starania o wydanie ich drukiem.

W ubiegłym roku podejmowane były również przedsięwzięcia związane z upamiętnianiem wybitnych instruktorów harcerskich. Na szczególne uznanie zasługuje kampania kryptonim "Hanka" poświęcona hm PL Natalii Machałowej, zakończona nadaniem Domowi Harcerza w Białołęce Jej imienia i odsłonięciem pamiątkowej tablicy. Zachęcamy do podejmowania podobnych inicjatyw.

Stałym zadaniem Komisji Historycznych jest gromadzenie źródeł historycznych. Szczególnie cenne są wspomnienia lub relacje związane z działalnością harcerską. Prosimy o sporządzenie i przysłanie na adres Komendy Chorągwi. W miarę możliwości zachęcamy do gromadzenia nagrań magnetofonowych oraz video. Ważnym zadaniem jest popularyzacja historii harcerstwa. Istotną rolę odgrywają zwłaszcza muzea i izby harcerskich tradycji. Prosimy, aby do 30 stycznia br. na adres Komendy Chorągwi wpłynęły informacje wszystkich takich placówek z opisem zgromadzonych w nich zbiorów oraz możliwości zwiedzania. Główna Kwatera ZHP przygotowuje informator o harcerskich muzeach i izbach tradycji.

Jednym z najważniejszych zadań, które stoi w br. przed wszystkimi Komisjami Historycznymi Związku jest opracowanie listy strat osobowych harcerstwa w latach II wojny światowej. Prosimy by wszystkie hufce włączyły się do realizacji tego bardzo ważnego zadania.

W załączeniu przesyłamy ankietę.

Wszystkie ankiety należy nadesłać na adres Komendy Chorągwi do 15 kwietnia. Akcja ta w skali ogólnokrajowej zakończona zostanie w maju br.

Druhny i Druhowie

Naczelnik Związku Harcerstwa Polskiego hm Krzysztof Grzebyk z okazji Nowego Roku skierował na ręce przewodniczącego Chorągwi Komisji Historycznych list. Zawarł w nim serdeczne życzenia pomyślności dla wszystkich instruktorów zajmujących się historią harcerstwa, które tą drogą Wam przekazujemy. Jednocześnie zwrócił się z prośbą o czynne uczestnictwo naszego środowiska we współpracy z drużynami, radami i komendami. Wiąże się z tym popularyzacja historii harcerstwa w środowisku a także Wasz udział we wzbogacaniu o treści historyczne programów kształcenia instruktorów.

Dł Naczelnik zaapelował także o pomoc w tworzeniu Izby Tradycji Harcerstwa organizowanej obecnie w Głównej Kwaterze. Stanowić ona będzie załączek przyszłego Muzeum Harcerstwa. Władze Związku liczą także na naszą pomoc w przygotowaniu do rocznicy 80-lecia ruchu harcerskiego przypadającej w 1991 r.

W zakończeniu swego listu Naczelnik napisał:

"Zwracam się z propozycją do Komisji Historycznych by przygotować i przesłać na moje ręce - w marcu 1990 roku Waszą opinię o podstawowych problemach i kierunkach zmian w ZHP, oraz w drugiej części propozycji działań na rzecz upowszechniania historii harcerstwa. Bardzo liczę na Waszą opinię!"

Wyrażamy przekonanie, że apel ten znajdzie odzew w Chorągwi Kieleckiej. Prosimy, aby odpisy listów kierowanych na ręce Druha Naczelnika przesyłać do Komisji Historycznej Chorągwi Kieleckiej. Być może niektóre propozycje uda się podjąć do realizacji również na naszym terenie.

U progu Nowego Roku przesyłamy życzenia pomyślności i satysfakcji z pełnienia służby instruktorskiej.

Z harcerskim pozdrowieniem

Czuwaj !

Przewodniczący
Chorągwi Komisji Historycznej

/-/ Andrzej Rembalski hm PL

Komendantka Chorągwi

/-/ Anna Kateusz hm PL

Dokumenty

Uchwała nr 11
Rady Naczelnej ZHP z dnia 17.06.1989 r.
w sprawie stosunku harcerstwa do swej historii

Harcerstwo polskie zawsze było i pozostaje przede wszystkim społeczno-wychowawczym ruchem wybiegającym w przyszłość. Do harcerskiej organizacji wstępują dzieci i młodzież chcąc przeżyć tu barwną przygodę swej młodości, początkując harcerską służbę, pracując nad własnym charakterem, stając się aktywnymi obywatelami Polski i świata.

Taki kształt nadają harcerstwu instruktorzy i młodzież starszoharcerska, w tym duchu ukształtowała się przez okres prawie już 80 lat harcerska kultura i harcerski styl życia.

Blisko 80-letnia obecność harcerstwa w dziejach Polski, w polskiej kulturze narodowej, oznacza aktywny jego udział we wszystkich przemianach Polski, narodu i państwa. W zawiłych meandrach polskich dziejów, harcerstwo zawsze chciało służyć Polsce i Jej przyszłości, a zarazem być blisko dzieci i młodzieży, jej spraw, potrzeb i aspiracji, przy tym wszystkim troszcząc się o własną ciągłość i tożsamość.

Stawało się też obiektem zainteresowania ze strony różnych sił politycznych, pragnących je pozyskać dla własnych celów. Stąd dziś w harcerstwie, wewnątrz jego kadry, wśród dawnych działaczy, a także w społeczeństwie - występują bazujące na różnych doświadczeniach przeszłości, podziały, różnice i dezorientacja co do charakteru i zadań współczesnego harcerstwa.

Polska przeżywa dziś trudny okres w swych dziejach, okres wielkich zagrożeń i wielkich szans. Związek Harcerstwa Polskiego, spadkobierca i kontynuator tradycji ruchu harcerskiego, na swym XXVI Zjeździe zaproponował kierunki działalności harcerstwa, które mogą zespolic młodzież wokół zadań służby Polsce i Jej przyszłości, a w nowym statucie otworzył wszelkim nurtom i orientacjom harcerstwa możliwości działania w jednym Związku dla wspólnych celów.

Równocześnie istnieje potrzeba dokonania właściwej oceny naszej przeszłości, by nie stanowiła ona źródła podziałów i animozji; trzeba ją pełniej poznać i zrozumieć, by wyprowadzać wnioski dla przyszłości, a zarazem lepiej

wykorzystywać dla harcerskiego wychowania. Trzeba oddać sprawiedliwość i zadośćuczynienie wszystkim tym instruktorom, którzy za swą harcerską służbę doznali kiedykolwiek niezасłużonych krzywd. Właściwa ocena naszej przeszłości powinna nie tyle być arsenałem argumentów dla dzielenia harcerstwa, ile źródłem optymizmu, iż harcerstwo potrafi godnie przechodzić przez trudne chwile, ponad podziałami i uprzedzeniami w swej służbie Polsce, w umiejętności radości życia, w krzewieniu wartości prawdy, piękna, dobra, sprawiedliwości. Istnieje też potrzeba, by wcielić w życie słuszne, wcześniej podjęte uchwały i decyzje, zawarte jeszcze w uchwale Rady Naczelnej ZHP z 1 maja 1981 r. w sprawie obchodów 70-lecia harcerstwa, by rozważyć postulaty seminarium historyków harcerstwa z grudnia 1983 r. "W sprawach historii harcerstwa", opublikowane w "Harcerstwie" 1984, nr 4.

W związku z powyższym, po zapoznaniu się z przedłożonymi jej dokumentami i po dyskusji na posiedzeniu w dniach 16 - 17 czerwca 1989 r. Rada Naczelna ZHP postanowiła:

1. W wykonaniu uchwały XXVI Zjazdu ZHP "Do harcerskich pokoleń" Rada przyjmuje do wiadomości starania swego Prezydium podjęte celem powołania komisji nadzwyczajnej, mającej odnieść się do naszej przeszłości, by wypracować formułę jedności ruchu harcerskiego dla potrzeb służby Polsce i Jej przyszłości. Rada akceptuje zaproponowane kandydatury do składu tej Komisji i upoważnia Prezydium do starań o poszerzenie składu. Równocześnie Rada wyraża przekonanie, że po spełnieniu zadań, wskazanych przez XXVI Zjazd, komisja ta powinna mieć charakter stały, na okres całej kadencji władz. Do kierowania tą działalnością komisji Rada Naczelna deleguje swego wiceprzewodniczącego.

Rada Naczelna apeluje do instruktorów, którzy nie przyjęli członkostwa w komisji o ponowne rozpatrzenie naszej propozycji. Podejmując tak istotne zadania w kierunku zadośćuczynienia wielu instruktorom i środowiskom nie powinniśmy wykazywać braku możliwości porozumienia na początku drogi.

2. Jednym z kluczowych zadań w zakresie historii harcerstwa jest intensyfikacja działań na rzecz poznania i zapisania dziejów harcerstwa, przybliżanie się do syntezy wiedzy o tych dziejach i jej najszybsze opublikowanie. Działalność tę zapoczątkował powołany w końcu ubiegłego roku zespół historii harcerstwa przy GK ZHP. Rada Naczelna oczekuje, że zespół ten przyjmie i przedstawi plan swej działalności na okres kadencji, a Główna Kwatera zapewni właściwe warunki do jego pracy, szczególnie zaś:

- zapewni środki na prowadzenie prac badawczych;
- stworzy należyte wyposażoną Pracownię Historyka;
- zgromadzi w tej Pracowni wszelkie niezbędne pozycje: druki zwarte, czasopisma, uporządkuje i udostępni własne zbiory archiwalne, zapewni lokal, konsultację, środki techniczne;
- przeprowadzi kwerendę zbiorów archiwalnych w Polsce pod kątem potrzeb prac nad historią harcerstwa;
- zagwarantuje stałe gromadzenie wydawnictw, aktualizację bibliografii harcerskiej i zaspokajanie innych potrzeb wynikających z planu działań tego zespołu;
- zapewni i zorganizuje współdziałanie komisji historycznych chorągwi i hufców oraz innych zespołów zajmujących się badaniami historycznymi w ZHP.

Ważnym impulsem do prac zespołu stać się powinno spotkanie komisji nadzwyczajnej, które wskaże "białe plamy" w dziejach harcerstwa oraz węzłowe sprawy i tematy wymagające szczególnie szybkiego i dokładnego zbadania i podjęcia.

Rada Naczelna oczekuje od zespołu historii harcerstwa przy GK ZHP corocznego składania informacji o postępie prac.

3. Od wielu lat nie udaje się powołać Muzeum Harcerstwa, mimo zapisania tego postulatu w uchwałach i decyzjach naczelnych władz ZHP. Tymczasem niszczyć i ulegają rozproszeniu zbiory i pamiątki, nie mogą służyć swemu przeznaczeniu. Rada Naczelna zobowiązuje Główną Kwaterę do:

- powołania Społecznego Komitetu Muzeum Harcerstwa w bieżącym roku;
- zapewnienia w bieżącym roku warunków lokalowych, finansowych i kadrowych na przechowywanie i konserwację już posiadanych zbiorów oraz ich prezentację np. w formie sali tradycji ZHP w siedzibie GK ZHP;
- wypracowanie planów zamierzeń, by w przebiegu kadencji powstało Muzeum Harcerstwa, a zarazem by wspierać inicjatywy innych środowisk w tym zakresie. W tej sprawie Rada Naczelna oczekuje corocznych sprawozdań o stanie zaawansowania prac.

4. Równoległe do prac nad syntezą wiedzy o dziejach harcerstwa i tworzeniem Muzeum Harcerstwa, biec musi działalność o charakterze wychowawczym, popularyzacja wśród młodzieży, instruktorów, a także szerszego społeczeństwa - dziejów harcerstwa, wykorzystywania wiedzy do kształtowania świadomości historycznej i na tej podstawie - postaw patriotycznych i obywatelskich. W tej mierze Główna Kwatera powinna:

- wprowadzić szerzej do kształcenia kadry instruktorskiej problematykę harcerstwa; centralne szkoły instruktorskie winny w tym zakresie wypracować i upowszechniać doświadczenia dla potrzeb kształcenia drużynowych;
- inspirować powstawanie książek, filmów, audycji radiowych i telewizyjnych, kaset o tematyce historii harcerstwa;

- współpracować z redakcjami czasopism harcerskich i historycznych, by na ich łamy wprowadzać częściej i szerzej tę problematykę;

- zachęcać młodzież harcerską do podejmowania badań nad przeszłością własnych drużyn, szczepli, środowisk, inspirować działalność historyków - amatorów, służąc im pomocą, zachętą, wspierać regionalne i lokalne inicjatywy.

5. Wymienione kierunki działań i zadania wymagają przede wszystkim stworzenia właściwych warunków wydawniczych. Muszą być publikowane wyniki badań, bibliografie i ich uzupełnienia, wyniki przeprowadzanych kwerend, częściowe syntezy i przeglądy, a także poradniki dla historyków - amatorów, ich opracowania i informacje o działalności ich ruchu, jak również wydawane książki i artykuły. Trzeba zorganizować działania w tym zakresie wykorzystując możliwości wydawnictw: Młodzieżowej Agencji Wydawniczej, Harcerskiej Oficyny Wydawniczej i innych, własnej poligrafii, prasy harcerskiej, inne możliwości w poszczególnych środowiskach.

Rada Naczelna liczy na inicjatywę i dobrą wolę wszystkich dotychczasowych wydawców, stałych i okazjonalnych, profesjonalnych i amatorów, równocześnie zobowiązuje Główną Kwaterę do:

- powołania Rady Wydawniczej ZHP, w ramach której powinien powstać sektor historii harcerstwa i do przedłożenia przezeń planu zamierzeń wydawniczych do końca bieżącego roku;

- wznowienia kwartalnika "Harcerski Informator Historyczny", który winien być przeznaczony przede wszystkim na potrzeby historyków-amatorów oraz komisji historycznych chorągwi i hufców;

- wznowienia cyklu książek "Prace Zespołu Historycznego GK ZHP", które winny przede wszystkim służyć potrzebom zespołu historii harcerstwa dla publikacji wyników badań oraz monografii powstających w związku z pracami nad syntezą dziejów;

- inspirowania pisarzy i innych twórców do podejmowania tematyki historyczno-harcerskiej w swych utworach.

Rada Naczelna uznaje, że istnieje potrzeba:

- przygotowania i wydania pełnej, zaktualizowanej bibliografii harcerskiej, odnoszącej się do druków zwartych i czasopism;

- przygotowania i wydania wspólnie z redakcją "Harcerstwa" HARCERSKIEGO SŁOWNIKA BIOGRAFICZNEGO, wsparcia tej redakcji w prowadzeniu cykli "Kroki do syntezy", "Materiały do Harcerskiego Słownika Biograficznego", "Postacie z dziejów" i innych poświęconych historii;

- opracowania i wydania listy strat harcerstwa w latach II wojny światowej.

6. Rada Naczelna oczekuje, że Główna Kwatera będzie nadal działać równolegle na rzecz umacniania ruchu harcerskich seniorów, honorowania ich służby harcerskiej oraz niezbędnej opieki nad zasłużonymi weteranami pozostającymi w trudnych warunkach materialnych.

Uchwała nr 17

Rady Naczelnej ZHP z dnia 17.06.1989 r.

w sprawie aktualizacji zasad nadawania honorowego tytułu
"Instruktora seniora ZHP"

Na podstawie § 62 ust. 3 pkt 9 Rada Naczelna ZHP przyjmuje znowelizowane zasady nadawania tytułu "Instruktora seniora ZHP".

1. Honorowy tytuł "Instruktora seniora ZHP" może być nadawany za wieloletnią działalność byłym oraz aktualnie działającym instruktorom ZHP za ich wybitne osiągnięcia wychowawcze, za długoletnią pracę z młodzieżą i dla młodzieży.
2. O nadanie tytułu "Instruktora seniora ZHP" wnioskuje komenda wszystkich szczebli organizacyjnych w oparciu o wykaz służby, a tytuł nadaje Naczelnik ZHP.
3. O nadanie honorowego tytułu "Instruktora seniora ZHP" mogą występować jednostki organizacyjne dla instruktorów, którzy ukończyli 55 rok życia, a ich staż pracy instruktorskiej nie jest krótszy niż 25 lat.
4. Nadanie honorowego tytułu "Instruktora seniora ZHP" ogłasza się w "Wiadomościach Urzędowych" i w rozkazie odpowiedniej komendy chorągwi oraz wpisuje się do książki Instruktorów Seniorów prowadzonej przez GK ZHP.
5. Odznakę "Instruktora seniora ZHP" nosi się na lewej kieszeni munduru harcerskiego.

Uchwała nr 19

Rady Naczelnej ZHP z dnia 17.06.1989 r.

w sprawie aktualizacji regulaminu nadawania rozety do I stopnia
harcerskiej odznaki honorowej - Krzyż "Za Zasługi dla ZHP"

Na podstawie § 62 ust. 3 pkt 9 Rada Naczelna ZHP zatwierdza znowelizowane zasady nadawania rozety do I stopnia harcerskiej odznaki honorowej - Krzyża "Za Zasługi dla ZHP".

Dając wyraz pamięci o wszystkich harcerzach, którzy ofiarnie służyli Ojczyźnie oraz mężnie stawiając w 1939 roku czoła hitlerowskiej agresji zapoczątkowali walkę narodowowyzwoleńczą, a następnie walczyli z hitlerows-

kim okupantem na wszystkich frontach II wojny światowej, we wszystkich formacjach koalicji antyhitlerowskiej aż do wspólnego zwycięstwa - Rada Naczelna ZHP ustanawia rozetę-miecze do I stopnia harcerskiej odznaki honorowej - Krzyża "Za Zasługi dla ZHP".

1. Rozetę-miecze nadawana jest obywatelom polskim, harcerzom i instruktorom, bez względu na obecne miejsce zamieszkania, którzy brali czynny udział w walce z okupantem od 1 września 1939 r. do 9 maja 1945 r. na wszystkich frontach II wojny światowej. Może być nadawana również harcerzom - członkom Związku Harcerstwa Polskiego w Niemczech, byłego wolnego miasta Gdańsk, a także uczestnikom Powstań Śląskich i Powstania Wielkopolskiego.

Może być również nadawana pośmiertnie.

2. Rozetę-miecze nadaje się harcerzom i instruktorom ZHP - kombatantom II wojny światowej posiadającym zaświadczenia kombatancie (legitymację) wydane zgodnie z Ustawą z dnia 26 maja 1982 r. o szczególnych uprawnieniach kombatantów (Dz.U. nr 16/82, poz. 122).

W wyjątkowych przypadkach dowodem potwierdzającym udział w II wojnie światowej mogą być inne dokumenty, wydane przez odpowiednie władze. Wiarygodność tych dokumentów potwierdza Komisja Historyczna Komendy Chorągwi, a następnie Zespół Opiniujący GK ZHP.

3. Rozeta wykonana jest z metalu w kształcie dwóch mieczy grunwaldzkich z wmontowaną w środku lilijką. Wzór rysunkowy rozety stanowi załącznik nr 1 do niniejszej Uchwały.

4. Rozeta przypinana jest do wstążki odznaki Krzyż "Za Zasługi dla ZHP".

5. Osoby wyróżnione harcerską odznaką honorową - Krzyżem "Za Zasługi dla ZHP" za udział w wojnie otrzymują rozetę-miecze wraz z legitymacją. Osoby nie posiadające Krzyża "Za Zasługi dla ZHP" za udział w wojnie otrzymują harcerską odznakę honorową - Krzyż "Za Zasługi dla ZHP" oraz rozetę-miecze wraz z legitymacją.

6. Rozetę-miecze nadaje Naczelnik ZHP na wniosek komend chorągwi lub z własnej inicjatywy.

7. Wnioski o nadanie rozety-mieczów oraz Krzyża "Za Zasługi dla ZHP" wraz z rozetą-mieczami przedkładają Naczelnikowi ZHP komendy chorągwi po wstępnej kwalifikacji wniosku dokonanej przez komisje historyczne chorągwi.

Wzór formularza wniosku stanowi załącznik nr 2 do niniejszej Uchwały. Wniosek powinien być poparty odpisem lub kserokopią zaświadczenia kombatancie (legitymacji) lub innego wiarygodnego dokumentu, potwierdzającego udział w walce lub Ruchu Oporu.

8. Pozostałe zapisy Regulaminu dwustopniowej harcerskiej odznaki honorowej - Krzyż "Za Zasługi dla ZHP" stosuje się odpowiednio.

Naczelnik
Związku Harcerstwa Polskiego

Warszawa, 22 maja 1990 r.

ROZKAZ L 6/90

Druhny i Druhowie !

22 maja 1911 roku to jest dla harcerstwa data historyczna, a jednocześnie symboliczna. Historyczna - ponieważ w tym dniu Andrzej Małkowski ogłosił rozkazem decyzję Komendy Skautowej o utworzeniu pierwszych drużyn skautowych na będących po zaborami ziemiach polskich. Symboliczna - bo zapoczątkowała, jak się dziś okazuje, kilkudziesięcioletnie dzieje ruchu harcerskiego, w których Związek Harcerstwa Polskiego zajmuje miejsce szczególne.

W dniu dzisiejszym harcerstwo wkracza w osiemdziesiąty rok służby. Wkracza z przekonaniem, że w swojej całej historii dobrze służyło Polsce, że przybliżyło kolejnym pokoleniom Polaków harcerskie ideały i zgodnie z nimi wychowywało, że nie szczędziło sił i ofiary najwyższej, gdy tego Ojczyzna żądała. Również dzień dzisiejszy nie obniża społecznych oczekiwań wobec harcerstwa. Naszą ambicją powinno być sprostanie im jako Związek atrakcyjny i sprawny, chlubnie kontynuujący i wzbogacający wieloletnie tradycje służby Polsce.

Sprawdzianem dla nas będą najbliższe tygodnie i miesiące, przede wszystkim zbliżająca się Harcerska Akcja Letnia. Zadbajmy zatem wszyscy o stworzenie takiego zestawu wakacyjnych propozycji, by każdy - zuch i harcerz, dziewczyna i chłopak - mógł przeżyć harcerską przygodę.

Druhny i Druhowie !

W jubileuszowym roku harcerskiej służby nie powinno zabraknąć czasu na spojrzenie wstecz - na dzieje drużyn i środowisk harcerskich, na postacie najwybitniejsze i wręcz powszechnie znane oraz te, których dzieło zapisane jest na kartach Waszych kronik.

Słowa uznania i wyrazy szczerego szacunku kieruję do harcerskich seniorów. Sądzę, że nie zabraknie Was, Druhny i Druhowie, w harcerskim kręgu i na harcerskich zbiórkach w tym szczególnym dla nas roku.

Naszym wspólnym życzeniem i dążeniem powinno być to, by przypadająca za rok rocznica zacierzała różnice w ruchu harcerskim i skupiała instruktorską uwagę wokół, jakże uniwersalnych, harcerskich ideałów.

CZUMAJ !

/-/ Krzysztof GRZEBYK hm.

INFORMACJA

o stanie realizacji uchwały Rady Naczelnej ZHP w sprawie stosunku harcerstwa do swej historii – przyjęta na posiedzeniu Głównej Kwatery ZHP w dn. 29 maja 1990 r.

Realizacja uchwały przyjętej 17 czerwca 1989 r. przebiegała i przebiega w niezwykle złożonej sytuacji. Uwaga ta dotyczy zarówno przewartościowań, jakie następują we wszystkich sferach życia kraju, jak i warunków materialnych ZHP rzutujących na zakres i efektywność podejmowanych inicjatyw. Nie bez znaczenia są również procesy zachodzące w ZHP i w ogóle w ruchu harcerskim. Odniesienia do historii są w nich znaczącym elementem i bardzo często argumentem.

W dziesięć miesięcy od przyjęcia przez Radę Naczelną ZHP uchwały stan realizacji ujętych w niej postanowień przedstawia się następująco:

1. Powołanie, zgodnie z uchwałą XXVI Zjazdu ZHP, komisji nadzwyczajnej.

Powołana przez Radę Naczelną ZHP komisja nadzwyczajna rozpoczęła pracę 19 lipca ubr. Na trzecim posiedzeniu, 26 stycznia br. podjęto decyzję o zakończeniu pracy komisji wskazując, że pozostaje ona w dyspozycji Rady Naczelnej ZHP w zakresie spraw, w których jest kompetentna. W toku kilkunastomiesięcznej pracy komisja odniosła się do najważniejszych zagadnień przeszłości harcerstwa i jego perspektyw. Komunikat końcowy z prac komisji wraz z przedstawianymi na jej forum opracowaniami przekazano do Prezydium Rady Naczelnej ZHP.

2. Przybliżanie się do syntezy dziejów harcerstwa.

Funkcjonowanie Zespołu Historii Harcerstwa przy GK ZHP, którego głównym celem miało być sfinalizowanie prac nad syntezą, uległo okresowemu zawieszeniu. Zespół przygotował i przedyskutował konspekt monografii dziejów. Konspekt uzyskał pozytywną opinię Komisji Nadzwyczajnej RN ZHP. W Zespole przeanalizowano również aktualne warunki realizacji planowanych zamierzeń, wśród nich m.in. możliwości podpisania umów autorskich na opracowanie poszczególnych rozdziałów, włączenia prac nad syntezą do programów badawczych instytutów PAN, wydawania opracowań cząstkowych itd. Są one, ze względu przede wszystkim materialnych, ograniczone. Również społeczne emocje o charakterze politycznym, których elementem są odniesienia do historii, nie sprzyjają obiektywizowaniu wiedzy i ocen przeszłości. Mają one również miejsce w ruchu harcerskim. Nie oznacza to zahamowania prac nad dziejami harcerstwa prowadzonych indywidualnie przez członków Zespołu.

Trwają prace nad stworzeniem w GK ZHP właściwych warunków do prowadzenia badań. Po wcześniejszym przeniesieniu do innych pomieszczeń archiwum GK i rozwiązaniu problemu kadrowego, prowadzone są prace nad poprawą warunków działania biblioteki GK. Równoległe porządkowane, scalane i uzupełniane są zbiory stanowiące bazę źródłową badań historycznych.

Chorągwiarom komisjom historycznym w listopadzie ubr. zlecone zostało zadanie przeprowadzenia kwerendy terenowych zbiorów archiwalnych. Ocena efektów wykonania tego zadania przewidywana jest 9 czerwca br. na naradzie przewodniczących komisji.

Ograniczeniu uległa, ze względów finansowych, prenumerata czasopism na rok 1990, w tym periodyków historycznych.

Niezwykle cenną pracę nad aktualizowaniem bibliografii harcerskiej prowadzi redakcja miesięcznika "Harcerstwo" publikując jej efekty w cyklicznej rubryce "O harcerstwie"

W pracach nad syntezą ważne zadania powierzono chorągwiarom komisjom historycznym. Powstawały one sukcesywnie głównie w latach 1981–82. Bodźcem dla ich tworzenia były obchody 70-lecia harcerstwa. Obecnie działają w 40 chorągwiach oraz kilkudziesięciu hufcach.

Na listopadowym (1989 r.) posiedzeniu przewodniczących chorągwiarom komisji historycznych uzgodniono "Zasady działania chorągwiarom (hufcowym) komisji historycznych" w których akcentuje się udział komisji w pracach nad syntezą harcerstwa. Kierując się nimi komisje są organizatorami seminariów historycznych (Katowice, Warszawa), pracują międzychorągwiarne komisje historyczne (Dolny Śląsk, Polska Południowa) mimo obiektywnych trudności publikowane są pojedyncze i periodyczne opracowania historyczne dziejów harcerstwa na danym terenie, komisje włączają się do realizacji inicjatyw o zasięgu ogólnozwiązkowym (lista strat, rejestr harcerskich miejsc pamięci).

Zamknięto kolejną edycję konkursu o Harcerską Nagrodę Myśli Twórczej. Zarówno wśród prac magisterskich jak i doktorskich były cenne opracowania dziejów harcerstwa mogące, zdaniem jurorów, stać się elementem planowanej monografii.

3. Muzeum Harcerstwa

Zadanie powołania Muzeum Harcerstwa, zapisane w uchwałach naczelnych władz ZHP i podnoszone w dyskusjach instruktorskich, pozostaje wciąż aktualne. Tak jak poprzednio, tak i dzisiaj zasadniczy problem tkwi w pozyskaniu bazy lokalowej (objektu) na muzeum. Wcześniejsze starania o pozyskanie obiektów (m.in. wieżycy przy Kościele Poniatowskiego, zabytkowego pałacu na obrzeżu Warszawy – w Młocinach) nie dały pozytywnych efektów. Bezpośrednio po XXVI Zjeździe ZHP kierownictwo Związku podjęło ponownie zabiegi w tym celu. Próby pozyskania zwalnianych obiektów wojskowych na terenie Warszawy, wskazywanych przez resort obrony narodo-

wej (m.in. na warszawskiej Sadybie) nie dały rezultatu. Nie spełniały one wymogów, jakie stawiane są obiektom przeznaczonym na placówkę muzealną.

Zabiegiem w tej sprawie nie sprzyjała społeczna atmosfera zrodzona wokół dyskusji nt. harcerstwa oraz majątku partii politycznych i organizacji młodzieżowych. Do ustawowo przyjętych rozwiązań w tej sprawie, dot. również ZHP, doszły nowe - wynikające z regulacji prawa lokalowego i nowych taryf opłat czynszowych, które też ze względów finansowych, trzeba brać pod uwagę.

Kontynuując zabiegi o sfinalizowanie inicjatywy utworzenia Muzeum Harcerstwa, prowadzone są prace nad zapewnieniem właściwych warunków lokalowych, finansowych i kadrowych na przechowywanie konserwację i eksponowanie zbiorów już posiadanych i pozyskiwanych. W budynku GK trwa adaptacja pomieszczenia, w którym urządzona zostanie w najbliższych miesiącach Izba Historii i Tradycji Ruchu Harcerskiego. Porządkowane jest zaplecze magazynowe Izby. Sprawy harcerskiego muzealnictwa podjęto na listopadowym spotkaniu przewodniczących komisji historycznych. Komisjom zlecono zadanie zewidencjonowania pamiątek, materiałów i dokumentów o wartości muzealnej znajdujących się w zbiorach komisji, harcerskich komend oraz osób prywatnych. Podczas najbliższego spotkania przewodniczących komisji 9 czerwca br., przewidziane jest przedyskutowanie udziału komisji w urządzeniu Izby Historii i Tradycji Ruchu Harcerskiego - jako etapu przygotowań do obchodów 80-lecia ruchu harcerskiego. Podejmowane są również indywidualne kontakty w sprawie pozyskania muzealiów i archiwaliów, m.in. GK ZHP wyraziła zainteresowanie inicjatywą Konsulatu Generalnego RP w Chicago w sprawie przekazania do zbiorów krajowych archiwum dr St. Poray-Tucholskiego - komendanta Obszaru ZHP na teren Argentyny po II wojnie światowej. Październikowym rozkazem (L 12/89) Naczelnika ZHP mianowany został pełnomocnik Główna Kwatera ZHP ds. organizacji muzeum Historii Harcerstwa. Z zadań zleconych przez Radę Naczelną ZHP - nie został dotychczas powołany Społeczny Komitet Muzeum Harcerstwa.

4. Popularyzacja dziejów harcerstwa

Nie bez przeszkód przebiegają prace nad popularyzacją historii harcerstwa. Zachodzące zmiany (zewnętrzne i wewnętrzne) wpłynęły na ograniczenie możliwości upowszechniania wiedzy o dziejach harcerstwa. Zmniejszają się możliwości wykorzystania w tym celu prasy harcerskiej, wydawnictw oraz innych środków masowego przekazu.

Mimo sporych trudności, podejmowane są inicjatywy programowe o zasięgu ogólnozwiązkowym i lokalnym przybliżające najważniejsze karty dziejów harcerstwa. Przykładem tego mogą być obchody 50. rocznicy podjęcia decyzji o przejściu harcerstwa do konspiracji, podczas których m.in. ogłoszony został rozkaz specjalny Naczelnika ZHP, upowszechniono "Wielką grę 1989" - propozycję programową dla drużyn, 27 września odbyła się rocznicowa uroczystość pod pomnikiem Małego Powstańca w Warszawie z udziałem reprezentacji i sztandarów wszystkich chorągwi ZHP. Zorganizowano liczne uroczy-

stości i apele harcerskie o zasięgu lokalnym m.in. rajdy i zloty tematyczne drużyn, spotkania z uczestnikami harcerskiej konspiracji, odsłonięcia pamiątkowych tablic i obelisków, przyjmowanie przez jednostki harcerskie imion związanych z harcerską konspiracją, wieczornice. Ukazały się również liczne publikacje poświęcone tej rocznicy w prasie harcerskiej. Sięgając do najcenniejszych tradycji, 22 lutego br. Naczelnik ZHP ogłosił apel do instruktorów i przyjaciół harcerstwa z okazji Dnia Myśli Braterskiej. Przybliżaniu kart dziejów służy również rozkaz Naczelnika ZHP ogłoszony 22 maja br., akcentujący wkroczenie harcerstwa w osiemdziesiąty rok służby.

Tak pod kątem zbliżającej się rocznicy, jak i w ogóle upowszechniania dziejów harcerstwa, przewidziane jest przygotowanie przed nadchodzącą akcją letnią (przede wszystkim szkoleniową) materiałów źródłowych dla kadry kształcącej. To kolejny, po wprowadzeniu nowego systemu stopni instruktorskich, etap nowelizowania treści kształcenia i szkolenia kadry instruktorskiej ZHP.

Problemem wymagającym rozwiązania pozostaje publikowanie materiałów historycznych na łamach prasy harcerskiej. Zakładając uregulowanie w najbliższym czasie tej sprawy w nowej sytuacji wydawniczej, podkreślić należy znaczący udział miesięcznika "Harcerstwo" w prezentowaniu dorobku badań i popularyzowaniu dziejów ruchu harcerskiego.

5. Stwarzanie warunków wydawniczych

W harcerskim ruchu wydawniczym nastąpiły i następują znaczące przekształcenia wynikające z nowej sytuacji na krajowym rynku wydawniczym oraz z własnych, organizacyjnych możliwości finansowych. Biorąc pod uwagę nowe warunki działania Główna Kwatera ZHP podjęła 27 kwietnia br. decyzję o powołaniu Harcerskiego Biura Wydawniczego będącego aktualnie w stadium organizacji. W miarę tworzonej możliwości zostanie ono wykorzystane do upowszechniania w Związku materiałów i opracowań historycznych.

Po okresowej przerwie przygotowawane jest wydanie kolejnego numeru kwartalnika "Harcerski Informator Historyczny", w którym prezentowany będzie dorobek komisji historycznej oraz ogólnozwiązkowych inicjatyw podejmowanych przy ich udziale. Wznowienie cyklu książeczek "Prace Zespołu Historycznego GK ZHP", ze względów finansowych, jest chwilowo niemożliwe.

Redakcja miesięcznika "Harcerstwo" prowadzi prace i publikuje materiały do bibliografii harcerskiej odnoszącej się do druków zawartych i czasopism, publikuje "Materiały do harcerskiego słownika biograficznego" oraz kontynuuje tradycyjne cykle: "Kroki do syntezy", "Postacie z dziejów". Do współpracy przy przygotowaniu niektórych materiałów (np. w "Krokach do syntezy") włączane są właściwe komisje historyczne.

W trakcie zbierania i opracowywania są materiały do listy strat osobowych harcerstwa w latach 1939-1945. W kwietniu ukazał się "Zeszyt 1" prezentujący uzupełnienie listy strat na Lubelszczyźnie. Opracowanie materiałów do kolejnych zeszytów - w toku. W podobnym stadium znajdują się prace nad rejestrem harcerskich miejsc pamięci.

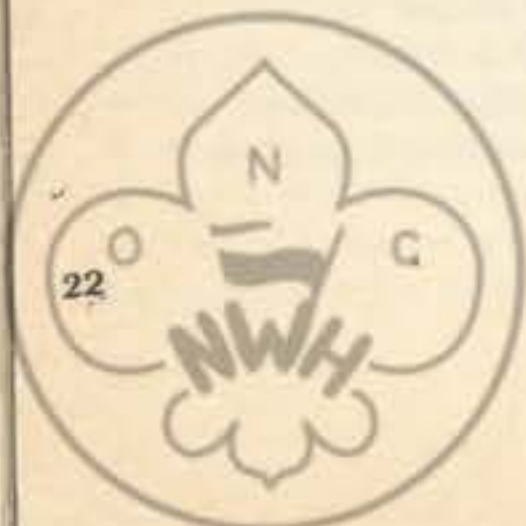
6. Harcerscy seniorzy

Harcerzy seniorzy, poprzez uznanie przez RN ZHP Krajowej Rady Harcerskich kręgów Seniorów (28 kwietnia br.) za ruch programowo-metodyczny, uzyskali miejsce mandatowe w Radzie i możliwość wypowiedzania się w najważniejszych sprawach dot. tej grupy instruktorów i b.harcerzy. 9-10 czerwca br. Krajowa Rada jest organizatorem II Zjazdu Seniorów.

Kontynuowane są inicjatywy w zakresie honorowania służby na różnych odcinkach i w różnych okresach m.in. poprzez przemianę Krzyży "Za zasługi dla ZHP z Mieczami". Dotychczas, tzn. od poł. 1985 roku, przyznano ich 2787, w tym 350 pośmiertnie. Wskazać jednak należy na zróżnicowane zainteresowanie chorągwi, w tym również komandji historycznych i kręgów seniorów, tą formą wyrażania uznania i szacunku dla uczestników czynu zbrojnego lat II wojny światowej. Do chorągwi, które legitymują się największą liczbą wyróżnionych należą: Warszawa (1020 wyróżnionych), Katowice (195), Gdańsk (122), Kielce (99), Łódź (95), najmniejszą liczbą: Elbląg, Gorzów i Konin (1), Chełm, Ciechanów, Sieradz i Tarnobrzeg (2), Łomża, Piła i Zamość (4), Krosno i Ostrołęka (5) - powyższe dane dotyczą osób żyjących. Pośmiertnie najczęściej (153) przyznano na wniosek Komendy Chorągwi Kieleckiej ZHP.

Główna Kwatera ZHP włączyła się również do prac nad nowym regulaminem przyznawania przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej uprawnień kombatanckich z tytułu działalności w harcerskiej konspiracji. W efekcie, zaświadczenia wystawiane przez GK ZHP honorowane są przez właściwe komisje weryfikacyjne, a samą uprawnienie do ich wydawania przez GK ZHP wpisane zostało do ogłoszonego regulaminu.

Oprac. w Zesp.Histr.i Dok. GK
Warszawa, maj 1990 r.

archiwum

Wzory

HARCERSKIE MIEJSCA PAMIĘCI

Chorągiew

Hufiec

Forma upamiętnienia (zakreślić):

- pomnik

- tablica

- mogiła

- inna - jaka

1. Miejscowość (dokładny adres):

2. Blizsza informacja o usytuowaniu obiektu:

3. Tekst napisu:

4. Informacja o faktach historycznych, miejscu lub ludziach upamiętnionych w tej formie:

5. Inicjator upamiętnienia w tej formie:

6. Autor projektu:

7. Data odsłonięcia:

8. Opiekun miejsca:

9. Ewentualna bibliografia do tematu:

10. Informacje dodatkowe:

Prosimy o załączenie 2 fotografii formatu pocztówkowego (zbliżenie obiektu

- zdjęcie sytuacyjne).

LISTA STRAT OSOBOWYCH HARCERSTWA W LATACH 1939 - 1945

1. Nazwisko

2. Imiona

3. Data i miejsce urodzenia (+ województwo)

4. Przynależność do ZHP

- rok wstąpienia do ZHP

- działalność przed wybuchem wojny

- działalność podczas wojny i okupacji

- stopień harcerski lub instruktorski

- ostatnio pełniona funkcja

5. Wykształcenie, zawód

6. Służba w formacjach zbrojnych

- przydział wojskowy

- stopień wojskowy

7. Gdzie, kiedy i w jakich okolicznościach zginął (zmarł)

8. Informacje dodatkowe (np. pochodzenie społeczne, używane pseudonimy, publikacje, w których dana osoba jest wymieniona itp.)

Adres zgłaszającego

Spis treści

Z prac komisji historycznych

- Zasady działania chorągwiowych (nufcowych) komisji historycznych str. 2
- List - apel Naczelnika ZHP do przewodniczących chorągwiowych komisji historycznych str. 4
- Pierwsze reakcje na list Naczelnika ZHP str. 5

Dokumenty

- Uchwała nr 11 RN ZHP str. 6
- Uchwała nr 17 RN ZHP str. 7
- Uchwała nr 19 RN ZHP str. 8
- Rozkaz Naczelnika ZHP z 22 maja 1990 r. str. 9

Informacje

- Informacje o stanie realizacji uchwały nr 11 RN ZHP w sprawie stosunku harcerstwa do swej historii - przyjęta na posiedzeniu GK ZHP 29.05.1990 r. str. 13
- Wzory kart informacyjnych (harcerskie miejsca pamięci, lista strat osobowych) str. 23

H I H	HARCERSKI INFORMATOR HISTORYCZNY. Biuletyn Komisji Historycznych ZHP. Do użytku wewnętrznego. Redaktor wydania: Paweł Zaremski. Wydaje Zespół Historii i Dokumentacji GK ZHP. Nakład 250 egz. Pow. GK ZHP. Zam. nr 300. Adres red. 00-491 W-wa, ul. Konopnickiej 6.
----------------------	---

archiwum

Stawka